

a legcsekélyebb foglalatosság nélkül a téflenség martalékaul vetve. Barátom, ez iszonyú! Sír bennem a lélek, ha barátaimra gondolok! De ez vala végzetünk, meg kell felette nyugodnunk.

Most újra katona vagyok, a hadi szolgálatra még alkalmas lévén, tovább kell szolgál-
nom, szabadságra sem eresztenek, holott már 54-ik beliek is haza mennek. Az ég tudja, mit
akarnak velem! Egy rókáról három bőrt húzni, ez egy kicsit sok: kitöltöttem büntetési
időmet — ez egy... a másik az, hogy azon három évet, melyet a börtönben töltöttem — nem
számítják szolgálati időmbe; harmadszor még azon jóban sem részesítenek, hogy mint öreg
katonát, szabadságra eresszenek. Jövöm veszve van, menthetetlenül! Míg erőm lesz karjaim-
ban, nem félek, hogy napszámosként is meg ne keressem szívemet; de ha megtört testem
lerogy a munka terhe alatt, a koldus bot vár reám, — ha résztvevő szívek segítségét el nem fogad-
dom. Ez lesz férfiúi életem, a dussgazdag reményekkel a világba kelt ifjunak. De jöjjön a leg-
iszonyúbb, lelkem mindenre kész. Ha tudtam egykor a boldog napokban, melyek fájdalom
csak rövidke voltak, élvezni, hidd el bajtárs, férfiúhoz illőleg viselendem magamat az inség-
teljes napokban is. Rohanjon bár reám a szenvedés minden kinszereivel — készen talál;
megtanultam küzdeni s ha győzni nem tudok is, győzetlen halok meg. Eként végzem eddigi
életem történetét, bátran szembenézvén a jövővel.

Hát te barátom, hogy s mint vagy? Te a biztos révben, míg én a vésszel küzdök az
élet tengerén. Se ki nem köthetek, se meg nem halhatok. De enyhíti önfájdalmamat a gondolat,
hogy barátim között boldogokat is számíthatok. Mért nem ölhetlek szívemre, mért nem lehet-
tek szemtanuja boldogságodnak, melyet szenvedelmek után élvezhetsz... Megnősüléset
egy őrmestertől tudtam meg, akinek kezei között fordult meg házasságod bizonyítványa.
Jerzabek pedig felszólításomra, hogy mondjon el belőle mindent, amit tud, mivel nékem
édekes minden, ami téged illet, — kész volt velem azt tudatni, amit te néki, mint meghitt
emberednek, elmondál. Ő jó fiu s mondhatom, hogy a távolban is tisztel téged s rólad édesen
emlékszik. Tőle tudtam meg szerelmedet azon leány iránt, kitől most te boldogítottatván, őt
viszont boldogítod. Gondolhatod, mennyire örvendett lelkem, midőn megtudtam egybe-
kelésedet. A béke angyala lengjen felettetek s az ég áldása szálljon reátok; ez minden amit
őhajtok. Reményem, soraidat nemsokára olvashatom; az ezred nevét, melyben szolgáltál,
csak nem feledd el, ugy-e? — s én a 21-ik század közlegénye vagyok, Brünne, Morvába,

Isten veled!

Add át szeretett nődnék, valamint testvéreidnek is — bár előttök még ismeretlen vagyok
— hő tiszteletemet. Téged pedig képzeletében ölel csókol

őszinte barátod

Petőfi István.

SCHIEBER SÁNDOR

ARANY JÁNOS KÉT LEVELE NAGY MIKLÓSHOZ

Az alább közlendő két öregkori Arany-levél Nagy Miklóshoz, a Vasárnapi Ujság szer-
kesztőjéhez íródott.

Az I. számú levél melléklete a *Vásárban* című költemény volt Arany kezeirásával. Itt
a vers kelte: 1877 július. A levélben elmondja maga Arany a másunnan ismert történetet,
hogy a *Tetemrehívás* tiszteletdíja (50 frt.) miként került alapítványként a bölcsész ifjak segély-
egyletéhez.

A II. számú a *Vörös Rébék* kísérőlevele. Azért is fontos, mert Arany itt véleményét
nyilvánítja erről a balladájáról: „igénytelen népies formájában én is tartok valamit e
balladámra.”

Az I. levél e sorok írójának tulajdonában van, a II. a M. Tud. Akadémia kézirat-
tárában (168/1953).

I.

Buda-Pest, 1878, márcz. 6.

Tisztelt Szerkesztő úr,

Én a Vasárnapi Ujságtól azért a kis versért¹ nem vártam és *nem fogadok* el semmi
tiszteletdíjat; sokkal többel tartozom én már a V. Ujságnak.

¹ *Vásárban*. Vasárnapi Ujság, 1878. 9. (márc. 3.) szám.

Buda Pest, 1878, márc. 6.

Tisztelekelt Szerkesztő úr,

En a Vasárnapi Újságotól azóta is kis rész-
sére nem vartam és nem fogarok
el semmi híreketedjára; voltaképpentül
társulatam én mára a V. Nőmagaslat.

Hogy Gyulai nekem ez egy már oly
exorbitáns díj fizeték, abból nem
következik semmi. En ő valóde csak
akarsam eljárnai semmit, de minna
mindig nekem hitmi (vagyis néma fűköre
selen) cecrebasia, azo mondom neki,
jövöre jövök m. egyen, hanem az
utabbi költeményeire ha valaamit fránt,
adja a fűköre újjak segidőjeleket.
Egy adta ő, a kirkókat 50 forint.

Ö hűvös a 3 pranyos köpönyök,
let vilaküldöm, legyen jövény valaminek
úta megnyugtatni, hogy megkapra.

Bíró údvörsérel

Aranykő

Hogy Gyulai nekem ez egyszer oly exorbitans díjt fizetett, abból nem következik semmi. Én ő tőle sem akartam elfogadni semmit, de miután mindig vett holmi (rám nézve szükségtelen) csebecbeszt, azt mondtam neki, jövőre ilyesmit ne vegyen, hanem az utóbbi költeményért van valamit szánt, adja a bölcsész ifjak segédegyletének. Így adta ő, a hirhedett 50 ftot.²

E szerint a 3 aranyat köszönettel visszaküldöm, legyen szíves valami uton megnyugtanni, hogy megkapta.

Szíves üdvözléttel

Arany János

Borítékon :

Tekintetes *Nagy Miklós*
urnak, a Vasárnapi Ujság
szerkesztőjének, tisztelettel
Buda-Pest.

II.

Buda-Pest 18/VI. 78.

Tisztelt Szerkesztő úr,

Nem várt szíves és *kedves* ajándékai némi viszonzásaul, küldöm a versecskét a Vas. Ujság számára,³ ha közleni alkalmasnak véli lapjában. Gyulai igen szereti, s igénytelen népies formájában én⁴ is tartok valamit e balladámra.

Köszönöm küldeményeit, a doctor épen tokajit itat velem lábadozóval, (ki rendszeren csak közönséges asztali borral élek) s így épen kapóra jött, a *másik* pedig *mindig* úgy.⁵

Szíves üdvözléssel

Arany J.

TEMESVÁRY FERENC

GYULAI PÁL ISMERETLEN KÉZIRATA

Az elmúlt évszázad második felének egyik legnagyobb kritikusa, Gyulai Pál 1890 június 17-én keltezte és dedikálta azt a ma már elsárgult papírlapot, amelyet a Nemzeti Múzeum ereklyéi között helyezett el. E lapokat forgatva, Gyulaival ismét mint kritikussal találkozunk, „kinék őszintesége szinte a romlatlan őserő benyomulása volt a mesterkéltszokások világába.”

Nem feladatunk, hogy e jeles kritikus munkásságát méltassuk, csupán néhány gondolatot vetünk papírra, amely nélkül úgy érezzük, nem bocsáthatjuk útjára Gyulai kezevonását.

A XIX. század végén a Magyar Tudományos Akadémia irányításával széleskörű tevékenység indult meg Széchenyi munkáinak összegyűjtésére. Az Akadémia pályázatot hirdetett, amelynek célja, az egyszerű anyaggyűjtésen túlmenően, a tervbevevett, nagy Széchenyi munka előkészítése volt. A pályázati felhívásra küldte be dolgozatát 1889. december 5-én a „Széchenyi kultusz” egyik legérdekesebb képviselője, Zichy Antal országgyűlési képviselő, „Gróf Széchenyi István külföldi utazásai” címen. A munka 1814-től sorakoztatta fel Széchenyinek hazánkra, külföldi útjaira, hazafias törekvéseire, hazánk és a külföld politikai és társadalmi viszonyaira vonatkozó érdekes dokumentumait. A Széchenyi Bizottság, amely a XIX. század harmadik harmadától kezdve időnként összeült, a munkát örömmel fogadta. A Bizottság tagjai között találjuk Gyulai Pált is, aki gróf Lónyai, Szász Károly, Pauler Gyula, Zichy Antal, Deák Farkas, az utóbbi halála után Hunfalvy Pál, Majláth Béla társaságában az Akadémia másodelnökének, Fraknoi Vilmosnak vezetése alatt fejtette ki irodalmi tevékenységét. Az Akadémia Széchenyi Bizottságának elnöke, Zichy Antal munkájának bírálatával Gyulai Pált bízta meg. Zichy Antal azonban maga is a Bizottság tagja és részben egy baráti kör részese volt. Csak ezeket ismerve érthető meg az a Gyulai, aki ezúttal szólal meg.

² A *Telemrehívás* c. balladájának tiszteletdíja fejében fizetett be Gyulai 50 forintot. A *Tölgyek alatt, A pesti ligetben, s a Hidavatás* c. költeményekért Gyulai egy szőnyeget csempészett Arany lakásába. Vö. Arany *ÖM.* XII. 451–453.

³ *Vörös Rébék.* Vasárnapi Ujság. 1878. 25. (jún. 23.) szám.

⁴ Kéziratban tévesen: és.

⁵ Nem tudjuk, ez milyen ajándéokra vonatkozik. Hogy a V. U. „ajándékokkal kedveskedett”, említi Gyulai is (Arany *ÖM.* XII. 452.).